[א] הכי אמר רבי יוחנן אפי' מום קל והרתנן [ב] רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב מום קבוע הוי לשחוט עליו בשלמא מום קל קא משמע לן כדרב הונא ולאפוקי מדרב חסדא ורבא אלא מום קבוע מאי קא משמע לן דכיון דאישתני הוה ליה מומא תנינא [ג] ופיו דומה כשל חזיר הרי זה מום וכי תימא התם נשתנה בדבר שאין במינו קדוש בבכורה הכא נשתנה בדבר שבמינו קדוש בבכורה הא נמי תנינא [ד] עינו אחת גדולה ואחת קטנה ותנא גדולה גדולה כשל עגל וקטנה קטנה כשל אווז בשלמא קטנה כשל אווז אין במינו קדוש בבכורה אלא גדולה כשל עגל יש במינו קדוש בבכורה אלא לאו משום דאמרינן כיון דאישתני הוה ליה מומא לא משום דהוה ליה שרוע הכי נמי מסתברא דתנן [ה] מומין אלו בין קבועין בין עוברין פוסלין יתר עליהן אדם עיניו שתיהן גדולות שתיהן קטנות גבי אדם הוא דכתיב [ו] איש איש מזרע אהרן דבעינן איש שוה בזרעו של אהרן [ז] אבל בהמה שתיהן גדולות שתיהן קטנות נמי לא הוי מומא אחת גדולה ואחת קטנה מאי טעמא אי משום שינוי אפילו שתיהן גדולות שתיהן קטנות נמי אלא לאו משום דהוה ליה שרוע לא לעולם אימא לך משום שינוי (א) [ח] שינוי הוי מומא ודקא קשיא לך אפילו שתיהן גדולות שתיהן קטנות התם אי מחמת בריותא יתירא תרווייהו בעי למיברא אי מחמת כחישותא יתירא תרווייהו בעי מיכחש ההיא גיורתא דהוו מסרין לה אחי חיותא לפטומה אתאי לקמיה דרבא אמר לה לית דחש [ט] לה להא דרבי יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה רב מרי בר רחל הויא ליה ההיא חיותא הוה מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים ואסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים וכלאי חיותא דרב מרי בר רחל וכי מאחר דאסר להו בגיזה ועבודה ויהיב להו לכהנים אמאי מקנה להו לאודנייהו לעובד כוכבים דלמא אתי בהו לידי תקלה אי הכי מאי טעמא כלו חיותא דרב מרי משום דמפקע להו מקדושתייהו והאמר רב יהודה [י] [א] מותר לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם התם מקדושת מזבח קא מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה הכא אפי' מקדושת כהן קא מפקע ליה ואיבעית אימא רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור וחזי ליה איניש אחרינא ואזיל ועביד וסבר רב מרי מילתא הוא דעבד ואתי בה לידי תקלה: **מתני'** [ב] כהנים ולוים פטורין מק"ו אם פטרו את של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את של עצמן: **גמ'**

אינהו

הכי אמר רבי יוחנן. כי מדלקא דהאי חייב דקתני חייב ליתנו לכהן קאמר אבל למזבח לא קרב דהאי דאישתני הוי מום קבוע לשחוט עליו בתוך כבכור בעל מום ששוחטו כהן ואוכלו: **כדרב הונא.** דאמר [ע"א] אפי' אזנו: **סגילא.** לקמן בפ' על אלו מומין שוחטין את הבכור (מ.): **הכא נשתנה כו'.** ולהכי איצטריך לר' יוחנן לאשמועינן דמום הוא: **או אחת גדולה.** כשל עגל או אחת קטנה כשל אווז: **יש במינו קדוש בבכורה.** ואפי' הכי הוי מומא ואמאי איצטריך לרבי יוחנן למימר[ט]: **לא משום דהוה ליה שרוע.** דשרוע האמור בתורה[י] זו היא שאברו אחד גדול מחבירו אבל שינוי אחר כגון שנאמרו (ב) דומה לעז לא שמעינן דמום הוא הלכך איצטריך לרבי יוחנן לאשמועינן: **מומין אלו.** שפירשו חכמים בבכור: **בין עוברין בין קבועין פוסלין.** באדם בכהן כל זמן שמום בו לא יעבוד: **שוה בזרעו.** שדומה לבני אדם: **לעולם אימא לך כו'.** ומהכא לא תסתבר משום שרוע: **תרווייהו בעו.** והא ודאי משונה הוא. ואי קשיא אמאי איצטריך לר' יוחנן למימר הא אוקימנא דשינוי הוי מומא תרין כיון דאיכא למימר נמי דלאו משום שינוי הוא אלא משום שרוע איצטריך לר' יוחנן למימר: **אחי.** עובדי כוכבים הוו: **אתאי לקמיה דרבא.** למיבעי אי מיחייבא בבכורה: **מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים.** לאפקועינהו מבכורה: **ואסר להו.** לבכורות בגיזה ועבודה כבכורים גמורים ויהיב להו לכהנים: **וכלאי חיותא.** מתה מקנהו: **לידי תקלה.** שלא יגוז ויעבוד בהן: **אי הכי.** דלטובה נתכוון אמאי כלאי חיותיה: **קודם שילא.** ועדיין לא נתקדש דבכור ברחם תליא קדושתיה דכתיב[כ] כל הבכור אשר יולד ולא הוי כמטיל מום בקדשים: **מקדושת כהן לא מפקע ליה.** דהוי כבכור בעל מום הניתן לכהן וחייב כהן לנהוג בו קדושה שלא יגוז ויעבוד בו וכשהוא שוחטו אינו שוחטו באיטליז ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא כדקלמן (דף לא.): **הכא.** מכי מקני לה לעובד כוכבים דלא חיילא עליה שם קדושה ואע"ג שהוא נוהג בו קדושה הוי כנוהג קדושה בחולין גמורין: **קנין גמור.** ליטול מעות מן העובד כוכבים דעובד כוכבים לא קני אלא בכסף כדאמרי' לקמן בפרק שני (דף יג.): **מילתא הוא דעבד.** מילתא בעלמא בדיבור ואינו נוטל דמיו: **מתני' כהנים ולוים פטורין.** קא סלקא דעתך אפטר חמור קאי: **אם פטרו.** לוים בכורי ישראל במדבר: **דין הוא כו'.** ומשמע דגוף הלוים פטרי חמורי ישראל: **גמ'**

ועוד

דין

אלא לאו משום דהוה ליה שרוע. ושינוי לא הוי מומא וא"ת אם כן קשה טפי לר' יוחנן דאמר לעיל כיון דאישתני הוי מומא [ג]דהכא דייקינן שתיהן גדולות הוי שינוי ולא חשיב מומא ויש לומר ההיא דלעיל שינוי תמור טפי משתיהן גדולות או שתיהן קטנות:

דקא מפקע להו מקדושתייהו. מה שאין נוהרין עכשיו ואע"פ שנענש רב מרי פר"ת רב מרי נענש לפי שהיה מקנה אזנו של עובר ואיכא הפקעה בגוף העובר אבל הקנאה באם שריא ואע"ג דאית ספרים דגרסי לאזנה לשון נקבה היינו משום דקאי אחיותא והכי נמי אסר לה בגיזה ועבודה וא"ת לקמן פ"ט (דף נג.) דפריך גבי מעשר בהמה [ס]ואינו נוהג בזמן הזה דלא ליתי לידי תקלה אי הכי בכור נמי לא לנהוג בזמן הזה משום תקלה ומשני אפשר כדרב יהודה אמאי לא משכחת תקנה באמהות כדפרישית י"ל התם כיון דאיכא חשש תקלה ויש להם לתקן בלא הפקעה מכהן שיעשה כרב יהודה לא רצו לתקן שיעשה לעולם כן ע"י הפקעה ומיהו אי עבד עבד אי נמי בימי רב מרי היו בקיאין להטיל מום בבכור קודם שילא לעולם אסור לעשות ע"י הפקעה אבל אנו דלא בקיאין בכך מוטב להקנות לעובד כוכבים קודם שיבא לידי תקלה כדמשמע פ' בתרא (לקמן דף נג.) דאי לאו משום דאפשר כרב יהודה היה לנו לתקן להקנות לעובדי כוכבים ואנן דלא בקיאין הוי כלא אפשר [נ](ואפי' בהא דרב יהודה בפרק אין מעריכין) לאסור מן הדין גזירה דלמא מפיק את ראשו קודם שיטיל בו מום אי לאו משום דרב יהודה עדיפא להטיל בו מום קודם שילא לעולם כי היה צריך להשהותו עד שיפול מום מעצמו ונראה דבהקנאת אזן לחוד שרי דקי"ל כרב הונא מדקאי ר' יוחנן כוותיה ואמר אפי' מום קל ורב מרי נמי דמקנה אזנייהו לא נענש אלא משום הפקעה ולקמן פ' בתרא (ג"ז שם) פריך לקנינהו להו לאודנייהו לעובד כוכבים ולכל היותר מותר ע"י הקנאה בדבר שעושה אותה טריפה או נבילה ולאידך ליטנא מפרש שנענש רב מרי משום דידע לאקנויי וכ"ע לא ידעי וסברי רב מרי מילתא בעלמא הוא דעבד ואתי לידי תקלה יש לפרש נמי רב מרי שהיה בקי כדרב יהודה לית ליה למיעבד בקנין דאתי למיטעי אבל לדידן לא [ג] אפשר בענין אחר עוד פר"ת רב מרי [ס]שהיה מקנה אזן עובר לעובד כוכבים הוי דבר שלא בא לעולם אלא היה מקנה בהמה לאזני עובר כמו דקל לפירותיו וטעה איגש ואמר אזני עובר היה מקנה כמו פירות דקל ואתי לידי תקלה אבל כי מקנה אזני הבהמות שרי דלא אתי למיטעי ולפי' הקונטרס לא יתכן לפרש כן שפירש רב מרי היה יודע להקנות קנין גמור ליטול מעות מן העובד כוכבים דעובד כוכבים לא קני אלא בכסף כדאמר לקמן פ"ב (יג.) וסברי מילתא בעלמא הוא דעבד ואינו נוטל דמים ומיהו לפי דבריו לא היה לו להזכיר ראיה [מלקמן] [ד] דאדרבה לר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות דליש לה לקמן (דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וכרבי יוחנן [קי"ל]: **כהנים** ולוים פטרו עצמן מק"ו. וא"ת בלא ק"ו תיפוק ליה מתוך קונטרוקוס הסד דמשני (לקמן ה.) אותם ג' מאות בכורים היו ואין בכור מפקיע בכור משום דדיו שיפקיע של עצמו מ"מ דשל עצמו מיהא מפקיע י"ל אי לאו ק"ו מליגו לשנויי אותן ג' מאות בכורות היו והולרכו פדיון וכי תימא א"כ למנינהו בהדי שלשה ושבעים ומאתים העודפים מלי למימר לא [ס]הוחזק הכתוב למנות אלא דישראל לחודייהו:

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ב מהלכות בכורות הל' יד טוש"ע יו"ד סי' שיג סעיף ז:
יא ב מיי' פ"ו מהלכות בכורים הל' יד טוש"ע יו"ד סי' שכ סעיף יח וסי' שכא סעיף יט:

שיטה מקובצת

א] הכי א"ר יוחנן אפי' מום קל ועוד דהא תנן וכו' ואם יש מקצת סימנין א"ר יוחנן וכו'. נ"א ועוד א"ר יוחנן בבי מדרשא הא דתנן בפ"ב (פ') רחל שילדה מין עז ואביה עז פטור מן הבכורה דאינו קדוש אם בבורה היא דהר"ל נדמה ואמרי' לקמן אף בכור שור שיהיה דומה לאמו ואם יש בו מקצת סימנים שדומה לאמו חייב: ב] וז"ל הגליון אבל בהמה שתיהן גדולות וכו' ופי' אחת גדולה ואחת באדם וכו' מ"ט הוי מומא גבי בכור בהמה כדמפרש פ' על אלו מומין ומשום שנוי וכו' אלא לאו משום דהו"ל שרוע אבל בשתים גדולות שנוי לא הוי מומא ודלא כרבי יוחנן דלעיל ודחי לעולם שנוי הוי מומא ומשום הכי פסלי' אחת קטנה ואחת גדולה אבל בשתים גדולות ליכא שנוי כדמסיק ואזיל אי מחמת בריותא וכו'. וכן נ"ל ומה שפירש רש"י והתוספות לא הבנתי עכ"ם: ג] אבל לדידן לא (אפי') [אפשר] בענין אחר עוד פר"ת וכו' וכן פי' בתוס' חיצוניות ז"ל פירש הקונטרס ואב"א רב מרי וכו' קנין גמור כסף ותימה איך ישנו העולם בין קנין כסף למילתא בעלמא לכנ"ל דרב מרי היה מקנה אזני העובר ע"י משיכת האם ושפיר מקניא כדאמרי' משוך פרה לעוברה קנה רומיא דדקל לפירותיו וכ"ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור וסברי דמהני להקנות אזני העובר קודם עיבור האימהות ואמת הוא דלא קני (דלא הוי) [דהוי] כמוכר פירות דקל עד שלא יבואו לעולם אבל דקל לפירותיו נקנה אף קודם שיבא לעולם וכן נמי סרה לעוברה אף קודם עבור האימהות והשתא ניחא שפיר שיש לטעות בזה עכ"ל: ד] דאדרבה לר' יוחנן וכו' כר' יוחנן פוסק ר"ת (ובתיובתא) [ובבב"מ] דף מ"ז נמי מסיק משיכה בעובד כוכבים קונה:

רבינו גרשום

הכי קאמר רבי יוחנן אפי' מום קל. כרב הונא דאמר אפי' אזנו של עובד כוכבים פטור ואף האי נמי אמור בי מדרשא דתנן רחל שילדה כו' פטור מן הבכורה דכתיב או בכור עז עד שיהיה הוא ובכורו עז: ואם יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייבת בבכורה והוה התורע דאמור בי מדרשא. דמום קבוע הוי האי נמי אע"ג דיש בו המום ופסול למזבח: ואמר ליה רבי אלעזר בשלמא מום קל דאמר היינו חדוש דקמ"ל דאמרינן אפי' אזנו: וכי תימא. דמום הכי הוי מום דנשתנה בדבר שאין במינו קדוש בבכורה חזיר. הכא. דקתני שילדה דנשתנה בדבר שבמינו קדוש בבכורה ואפ"ה הכי הוי מום ותנינא חדושה: הא נמי תנינא. דהוי מום: לא. אי מהכא לא ליפו':

מסורת הש"ס

א) לקמן טז:, ב) לקמן מ., ג) שם:, ד) שם מג., ה) ושיטי ל"ק, ו) ל"ל ליה, ז) [לקמן לה. ע: תמורה כד:], ח) והלתנן רחל כו' וס"ג אמר ר"י ל"ק, ט) לאשמועינן הס"ד ל"ק, י) [ויקרא כב], כ) [דברים טו], ל) והכא ל"ק, מ) דלאו ל"ק, נ) ל"ל אפי' בהא דרב יהודה משמע בר"פ בילד מעריכין כו' רש"א ובל"ק הגיה ואמרי' בפ' בילד מעריכין, ס) לא היה מקנה אזן עובר לעובד כוכבים דהוי ל"ק, ע) ל"ל הוחזק.

תורה אור השלם

1. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' לעולם אימא לך משום שינוי הוי כצ"ל ותיבת שינוי נמחק: (ב) רש"י ד"ה לא משום וכו' שנאמרו הוא דומה:

מוסף רש"י

מקצת סימנין. של אמו (לקמן ה:). **מומין אלו.** האמורין בבכור, **בין קבועין בין עוברין.** כל זמן שהן בו, **פוסלין.** בכהן לעבודה (לקמן מג.). **קודם שיצא לאויר העולם.** דבכור אינו קדוש עד שיפקדנו רחם (לקמן לה:).

רבינו גרשום (המשך)

לא הוי לא מחמת בריותא ולא מחמת כחישותא אלא משום שינוי ואכתי מהכא שמעינן ליה והדרא קושיא לדוכתיה: דהוו מסרי לה אחהא עובדי כוכבים חיותא לפטומא משלה כדי שיהו חציים של זה: אתאי לקמיה דרבא. ופטרה מבכורה: הויא ליה ההיא חיותא. עדר של בהמות: מקני לה לאודנייהו. דבכורותיו במעי אימן לעובד כוכבים דבתר דנולדו לא מצי מקני [דזכה בהן] כהן דהוצאה מרחם מקדש. ולא לפטרן מבכור הוה מתכוין דהא אפי' הכי הוה אסר ליה בגיזה ובעבודה ויהיב להו לכהנים אלא דאי לא ידע ישראל דבבכור הוי ושחיט ליה ואכיל ליה דלא אתי לידי תקלה דהוו ליה חולין: וכלאי חיותא. ומתו בהמותיו (בעין) [מפנין] שהיה מוציאו לחולין: אי הכי. כיון דכוונתו לטובה היתה מ"ש כלאי חיותא משום כו': מותר להטיל מום בבכור. כדי שלא יבא בו לידי תקלה: קודם שיצא לאויר העולם. דבתר שיצא כולו אסור. אי הם הכי לישראל. דרב מרי: התם. דרב יהודה משום הכי שרי (משי"ה) דלא מפקע ליה אלא מקדושת מזבח: ואי בעי תימא רב מרי נמי ג) מפקע להו מקדושת כהן דשותפות עובד כוכבים פטורה ומשום הכי כלאי חיותא דרב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור לכל אדם אפי' שלא בפניו כגון על ידי בנו ובתו הגדולים דאית להו יד וזכו ליה לעובד כוכבים וזכייה גמורה דאית ליה חלק בגויה ובר"ע לא ידעי דלא גמרי [דינא] ומאן דחזי ליה לרב מרי דקני לעובד כוכבים

דהכא לא משום טעם דאישתני הוי מומא אלא משום דהכי עינו גדולה כשל עגל היינו מום גמור דהיינו שרוע. ואמרינן כל יתר כנטול דמי ואי לאו דאמר בי מדרשא דשינוי הוי מום קבוע מהכא לא שמעינן מיניה דהא שרוע הוי: הכי נמי מסתברא. האי משום שרוע הוא ולא משום שינוי: דתנן מומין אלו. דקא חשיב התם: יתר עליהן אדם. דבעינן איש שוה. אבל בהמה לא. לא לעולם אימא לך. שינוי הוי מומא ומהכא שמעינן: ודקא קשיא לך. אי משום שינוי אפילו שתיהן גדולות או שתיהן קטנות נמי. התם שתיהן גדולות או קטנות לא הוי מחמת שינוי אלא או מחמת בריותא יתירא הוו תרווייהו או מחמת כחישותא יתירא אבל הכא באחת גדולה ואחת קטנה

אזיל נמי ומקני וסבר דאפי' ע"י בנו ובתו מקני ולא ידע לאקנויי ועביד על ידן ונהיג בהו דין חולין ואתי לידי תקלה ומשום הכי כלאי חיותא דעל ידיה מכשלו אחרינא: הכהנים והלוים פטורים. מפדיון פטרי חמורותיהן מק"ו אם פטרו וכו':

[illegible]